

פרשת "כי תבוא" – אורן רגב

פרשת "כי תבוא" מאופיינת בניגודיות. מצד אחד, הפסוקים היפים של טקס הבאת הביכורים והמעשרות בפרק כ"ו והברכות בפרק כ"ח א'-י"ד, ומצד שני תריסר הקללות שנאמרו על הר עיבל בפרק כ"ז ט"ו-כ"ו ופסוקי התוכחה בפרק כ"ח ט"ו-ס"ח.

בתורה שני קטעים של תוכחה. הראשון בספר ויקרא בפרשת "בחוקותי" מכונה התוכחה הקטנה. בפרשתנו קטע השני המכונה התוכחה הגדולה.

פסוקי התוכחה קשים לקריאה גם על ידינו, לא כל שכן למי שחוו רדיפות ומחסור. נוהגים לקרוא את הפסוקים בלחש. חששו שהתוכחה תחול על העולה לתורה ולכן נהגו שהרב או בעל הקריאה עולים. מנהג פחות יפה היה להעלות לתורה אנשים מדלת העם. ביקורת על המנהג המכוער מצאתי בשני מקומות (וודאי יש יותר, הן בספרות השו"ת והן ביצירות ספרותיות אחרות).

כתבה על כך הסופרת דבורה בארון בסיפורה "איש התוכחה". גיבור הסיפור נחום לייב הועסק על ידי שמש בית הכנסת בעבודות תחזוקה ונקיון של בית הכנסת. השמש הלין את שכרו של נחום לייב.

"בדעתו כי לו נותן לחמו, לא יסרב האיש, קרא אותו לתורה בשבתות שחלות בהן פרשיות התוכחה, אשר רק נמושות הקהל ודלי הדלים מתבקשים אז אל הבימה. שתי פעמים נקראו פרשיות פורענות אלה במשך הקיץ, בתחילתו ובסופו, ובית-הכנסת היתה האווירה בו אז רווית חרדות, כמו עם בוא שואה.

המארות הרות האבדון, אשר בהן התגלם חרון האלוהים, הידדו כגלגולי רעם בתוך הדממה הכבושה, ובעלי-הבתים החשובים שכל כך היו תמיד להוטים אחרי ה'עליות', ישבו עכשיו כמסולקים במקומותיהם, נחבאים איש איש אל טליתו. עד אשר ראו את ממלא-מקומם בא ועולה על הבימה – מין צינה או מגן שעשוי היה לקלוט מעתה הוא את החצים.

וזה... עמד דווקא אמיץ ומאושש כל אותה שעה, חתם את תוכחת-הזעם בברכה, ויצא בגמר התפילה עם כל האחרים, מדושן אותו עונג של שבתון, אשר רק העמלים העושים בפרך ידעו את טעמו." (דבורה בארון, "פרשיות", מוסד ביאליק)

זלמן שזר, שר החינוך הראשון והנשיא השלישי של מדינת ישראל, מתאר בספר בסיפור "נקמת התוכחה", את המסורת של עיירת ילדותו. בבית הכנסת עלה לפרשיות התוכחה, איסר שואב המים. שזר מתאר כאיש אדוק וקפדן שבשעת אמירת תהילים ע"י הציבור אומר תהילים לעצמו. "דין לו עם הציבור כולו. והדין ממושך וחמור ונוקב... בשבת "כי תבוא" "כאשר קרא לפניו ר' אליה את ה"ארור" ו"ארור" ו"יככה" ו"יככה" היה פתאום שומע את איסר ממלל בלחש ובמפורש "אויף דיין קאפ", "אויף דיין קאפ" (על ראשך, על ראשך). בשנה הבאה לא הסתפק איסר בהערמה הזאת, קם ועזב את בית הכנסת לפני הקריאה, לתדהמת המתפללים כולם." (זלמן שזר, "כוכבי בוקר", עם עובד)

שזר מספר שבנו של איסר, בנימין לייב, התגלה כבעל כושר למידה ודרשנות. בשנה שלאחר מכן כבר לא העזו להעלות את איסר ל"תוכחה" והקורא ר' אליה עלה בעצמו. הבן נשלח לתלמוד תורה במיר. כשחזר עזב הבן את בית המדרש הפך לפעיל של ה"בונד" (תנועה יהודית סוציאליסטית אנטי-ציונית). באותה שנה רבו המחלוקות בעיירה והחלו שבתות של פועלים. לאחר זמן מה לקה הבן באבעבועות שחורות ונפטר. את הבן ליוו בדרכו האחרונה חברי הבונד והאב שהשתומם לראות שעטפו את הגופה בדגל אדום ולא בטלית וקברוהו ללא אמירת "קדיש" ו"אל מלא רחמים".

אולם ניתן לקרוא את פסוקי התוכחה קריאה אחרת. כותב הרב בנימין לאו: "פרשת התוכחה שבסוף פרשת 'כי תבוא' מתארת את כל האסונות העתידיים להתרחש לעם הנוטש את זהותו ובסופו ננטש מעל אדמתו ויורד מן הארץ. המסגרת ברורה. הברכה נטועה בארץ והקללה מטלטלת את יהודי חוץ לארץ. על פי התיאולוגיה הזאת לא יכולה להיות ברכה השורה בחו"ל: "ובגויים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לכף רגלך ונתן ה' לך שם לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש" (דברים כ"ח, ס"ה).

חכמים סברו שהפסוק הזה נושא בתוכו ברכה סמויה. כך קורא זאת חכם ארץ-ישראלי במאה השלישית, על פי הפסוק במגילת איכה: 'היא ירבה בגויים לא מצאה מנוח' (איכה א' ג'), ר' יודן בר' נחמיה בשם ר' שמעון בן לקיש (ריש לקיש) אמר: אילו מצאה מנוח לא היתה חוזרת. וכמותה: 'ולא מצאה היונה מנוח' (בראשית ח' ט'), וכמותה: 'ובגויים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לכף רגלך' (דברים שם) (איכה רבה, פרשה א' סימן כ"ט מהדורת וילנא).

בטקס הביכורים מופיע וידוי שאומר מביא הביכורים. בשנה השלישית שבה נותנים מעשר עני אומר מביא הביכורים טקסט אחר: "כי תכלה לעשר את-כל-מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר, ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבועו. ואמרת לפני יהוה אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני, לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי... השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו, כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש". (דברים כ"ו י"ב-י"ג, ט"ו)

על בראשית י"ח ט"ז: "וישקיפו על-פני סדום" מעיר רש"י: "כל השקפה שבמקרא לרעה, חוץ מ'השקיפה ממעון קדשך מן השמים' שגדול כח מתנות עניים שהופך מידת רוגז לרחמים".